

је од Николе Драга примио заложене ствари, јер му је вратио зајам (XLVI, 26).

У спору Трифуна Вукшића, обућара, са Шкаљарима, који се водио пред которским судом 1535, појавио се као свједок Дабо Момчиловић из Ловрицане (искрај Тројице). За један случај који се помиње пред судом, он тврди да се догодио у вријеме женидбе Ђурђа Црнојевића, назад 50 година (стварно 45 година). Каже: да се „добро сјећа, кад се Ђурађ Црнојевић оженио у Млецима и довео своју жену и видио је Црногорце који су га чекали на Тројици, да га отпрате у Црну Гору“ (XL, 52).

### Иво Стјепчевић и Ристо Ковијанић

---

## БЈЕКСТВО ВЛАДИМИРА ГАЋИНОВИЋА ИЗ ХЕРЦЕГОВИНЕ ПРЕКО ЦРНЕ ГОРЕ ЗА СРБИЈУ

— Један прилог биографији Гађиновића —

Још од ране младости бунтовни идеолог Младе Босне Владимир Гађиновић показивао је непомирљивост према ропству.

Анексија Босне и Херцеговине тужно је одјекнула у срцима свих патриота Југославије. У Црној Гори, Србији и Војводини изазвала је револте, а у самој Босни и Херцеговини озбиљне покрете. Црна Гора и Србија су биле пред ратом с Аустријом тако да је дошло и до тајног споразума ове двије државе са Турском за заједничку акцију против Аустрије<sup>1</sup>.

У то вријеме млади Владимир Гађиновић је био ученик VI разреда гимназије у Мостару. Тадашња херцеговачка школска омладина, васпитана у слободарском националном духу, гледала је на Црну Гору и Србију као на двије братске земље које ће поробљеној Босни и Херцеговини пружити помоћ. Осамнаестогодишњи Гађиновић је ријешо да бјежи за Србију, али пошто му је било далеко бјежати директно тамо, ријешо је да се прво пребаци у Црну Гору. Он је отишао у Билећу одакле је успио да срећно пређе границу и дође у Бањане. Тамо је почео да пише летке против Аустрије, али пошто су били анонимни, црногорским властима се њихов писац учини сумњив, ухапсиле су га и спровеле за Никшић, гдје је стављен под

---

<sup>1</sup>) Д. Вуксан, „Тајни уговор“ — „Записи“, књ. XVII, стр. 308—309, мај 1937.

полициски назор док се добију директиве што да се са њим ради.

Секретар обласног управитеља Никшића Димитрије Ј. Николић је о овом случају извјестио црногорског министра унутрашњих послова војводу Лакића Војводића следећом повјерљивом депешом од 29 октобра 1908:

„Владимир Гаџиновић, из Меке Груде, котара билећког, ђак VIог разреда гимназије у Мостару, на дан 24 ов. мј. прешао је на земљиште црногорско и од мјесних власти у Бањанима овдје стражарно доведен.

На записничком саслушању истиче, да је намјеран продужити школовање у Кр. Србију, али да од аустријских власти није могао добити пропусницу, па стога да је дошао овамо, да му се изда преко Турске за Србију.

По самом саслушању његов прелазак у Црну Гору изгледа ми сумњив, тим прије што хоће да покаже патриотизам са анонимним писмом<sup>2</sup>, које се под ./. заједно са записничким преслушањем спроводи на прочитање г. министру.

Гаџиновића ставио сам под полициски надзор, очекујући вашу што скорију одлуку за даљи поступак“<sup>3</sup>.

Истог дана секретар обласног управитеља у Никшићу саслушао је Гаџиновића. Пошто записник пружа неколико важних података о Гаџиновићу, доносимо га у цјелости:

„Записник од 29 октобра 1908 г. састављен у Књ. Обласној управи у Никшићу, о преслушању Владимира Гаџиновића из Меке Груде, котара билећког.

Присутни потписани.

Призват Владимир Гаџиновић на постављена питања одговори:

Имам 18 година, вјероисповиједи православне, по занимању ђак, нежењен, кажњаван није никада.

На посебна питања одговори:

Да ли сте у Црној Гори својевољно пријешли, или пребјегали?

— Својевољно.

Због чега сте пријешли?

— Прешао сам да наставим школовање у Србију. Досад сам учио у Мостару и свршио шест гимназије. Због материјалних околности нијесам могао даље школовати се у Мостар.

Кога имате од фамилије?

— Беда, мајку, два брата и двије сестре.

<sup>2</sup>) Ово писмо, односно летак, нијесам успио наћи у Држ. архиву ни у Архивском одјељењу Држ. музеја на Цетињу.

<sup>3</sup>) Држ. архив — Цетиње — Мин. ун. дјела, бр. 6276 од 1 нов. 1908.

Са чим се занимају?

— Тежаци.

Шта имате од имовине?

— Двије куће, земље и живого прилично.

На којему сте мјесту границе црногорске пријешли и да ли сте се пријавили којој власти?

— Прешао сам у близини манастира Косијерева и пријавио се војној власти, официру Иву Кнежевићу.

Јесте ли са знањем фамилије пријешли у Црну Гору?

— Јесам!

Јесте ли пренијели што од новца?

— 25 форинти.

Пошто, како кажете, имате намјеру продужити школовање у Кр. Србију, зашто сте дошли у Црну Гору?

— Нијесам могао од аустријске власти добити пропусницу за Србију, па сам дошао да је из Црне Горе добијем, па да идем преко Турске.

Имате ли са собом школска документа?

— Само свједоцбу шестог разреда гимназије (коју показа и по прегледу би му повраћена).

Кад намјеравате преко Турске одити за Краљевину Србију.

— Одио бих чим би ми се дозволило.

Познајете ли кога у Никшићу?

— Познајем се са неким Ерцеговцима.

Ји ли ово Ваше анонимно писмо (би му показано)?

— Јест.

Што сте хтјели са њим доказати?

— Само да дâм једно мало извјешће о нашем стању.

Зашто се на писмо нијесте потписали?

— Нијесам сматрао за потребно.

Да ли су истакнути наводи у писму истинити?

— Сасвим истинити.

Пошто су, како кажеш, наводи истинити, а хтио си да даш једно мало извјешће, зашто се нијеси потписао?

— Могу се потписати.

Изволите се на исто потписати (прими писмо на којему се потписа).

По прочитању

Владимир Ј. Гаџиновић с. р.

Закључено и потписано.  
За заступника обласног управитеља  
секретар Дим. Ј. Николић“.

\*) Исто, бр. 6275, од 1 нов. 1908.

Војвода Лекић Војводић, министар унутрашњих послова Црне Горе, донио је 31 октобра рјешење да се Гађиновићу омогући пут за Србију и послао сљедећу инструкцију Обласној управи у Никшићу:

„Владимира Гађиновића ослободите да иде за Србију и дадите му препоруку на наше пограничне власти да га ове препоруче турским властима како га не би спречавале пријећи за Србију“<sup>6</sup>.

Да би се помогло херцеговачким емигрантима у Никшићу, Министарски савјет Црне Горе под претсједништвом др Лазара Томановића донио је 1 новембра 1908 сљедећу одлуку:

„Министарски савјет у својој јучерашњој сједници донио је шљедеће ријешење:

Да господин министар Унутрашњих дјела нареди Обласној управи у Никшићу, да иста нађе за војничке бјегунце из Босне и Херцеговине скроман стан и храну, па да ће држава трошкове мјесечно плаћати“<sup>7</sup>.

Владимир Гађиновић је након добијених препорука отишао преко Турске за Србију задржавајући лијепе успомене на Црну Гору. За вријеме Балканског рата, у зиму 1912 године, Гађиновић се као добровољац напустивши Беч, јавио црногорској војсци и борио се са Црногорцима против Турака под Скадром. Након тога отишао је у Лозану да заврши своје социолошке студије<sup>7</sup>) одакле је држао везу са Младом Босном и међународним револуционарним покретом.

**Нико С. Мартиновић**

## О НАТПИСИМА ИЗ МАНАСТИРА ПРАСКВИЦЕ

У II свесци **Историског часописа** г. 1951 на стр. 228—346 објавио је Ђорђе Сп. Радојичић „Извјештај о раду на проучавању старих српских рукописа и штампаних књига као и других старина“ у Сарајеву, Цавтату, Савини, Цетињу, Ободу, Прасквици и Острогу. Ми ћемо се овдје осврнути само на оно што је на стр. 346 казао о натписима из манастира Прасквице.

<sup>6</sup>) Исто, бр. 6243, од 31 окт. 1908.

<sup>7</sup>) Држ. архив — Цетиње, Министарски савјет, бр. 841 од 1 нов. 1908 и Мин. ун. дјела, бр. 6276 истог датума. Мин. ун. дјела је истог дана пре- нијело ово наређење Обласној управи у Никшићу.

<sup>7</sup>) Др Ситон—Ватсон: „Сарајево — студија о узроцима светскога рата“, стр. 44, издање Нове Европе 1926.